

15. Рішення господарського суду Тернопільської у справі № 4/89-1579 від 29 листопада 2010 р. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/10910230>.

16. Спасибо-Фатєєва І. Акціонерні угоди / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 2009. – № 12. – С. 182–190.

17. Ухвала Господарського суду міста Києва у справі № 6/64 від 09.02.2010 р. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/47619360>.

18. Ухвала ВГСУ у справі № 910/21992/13 від 26 березня 2015 р. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43503272>.

19. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // ВВР України – 2003. - № 40-44. – Ст. 356 (з подальшими змінами та доповненнями).

20. Штим Т. Б. Правова природа акціонерної угоди / Т. Б. Штим // Європейські перспективи. – 2013. – № 1. – С. 146–150. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evpe_2013_1_31.pdf.

*Карнаух Т. М.,
доцент кафедри галузевих
правових наук НаУКМА,
кандидат юридичних наук,
доцент*

СТЯГНЕННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ З ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Всі ми прагнемо того, щоб Україна нарешті стала правовою державою, в якій відповідальність за протиправну поведінку несли б рівною мірою як фізичні та юридичні особи, так і держава, її органи, органи місцевого самоврядування, їх службові та посадові особи.

Порушення податковими органами прав та законних інтересів платників податків на даний час – скоріше норма, ніж виняток, про що свідчить кількість судових рішень та рішень Державної фіскальної служби України (ДФСУ), якими задовольняються позовні вимоги та скарги

платників про визнання протиправними дій та рішень податкових органів, скасування податкових повідомлень-рішень. Так, за інформацією ДФСУ, протягом 2015 р. (станом на 01.01.2016 р.) на розгляді у судах різних інстанцій перебували, зокрема:

- 54,5 тис. справ за позовами платників податків про визнання недійсними податкових повідомлень-рішень, з них на користь платників податків вирішено 11,7 тис. справ (21,5 %);

- 59,3 тис. справ за позовами органів ДФСУ до платників податків, з них на користь органів ДФС вирішено лише 34,4 тис. справ (58 %) [1].

Яким же чином, крім скасування незаконних рішень податкових органів, платники податків можуть захистити свої порушені права та законні інтереси? Ст. 56 Конституції України, як норма прямої дії, закріплює, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Додатковим підсиленням слугує положення ст. 1173 ЦК України: «Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів». За приписами ст. 1174 ЦК України, шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи.

Податковий кодекс (ПК) України наділяє платників податків правом на повне відшкодування збитків (шкоди), заподіяних незаконними діями (бездіяльністю) контролюючих органів (їх посадових осіб) у встановленому законом порядку (підп. 17.1.11 ст. 17 ПК України). Крім цього, підп. 21.3 ст. 23 ПК України закріплює, що шкода, завдана неправомірними діями посадових осіб контролюючих органів, підлягає відшкодуванню за рахунок коштів державного бюджету, передбачених таким контролюючим органам.

Отже, законодавча підстава можливості платників податків отримати повне відшкодування збитків, заподіяних незаконними діями податківців, існує. Однак чи існує насправді така практика, і якщо так, то наскільки поширеною і якою вона є?

Правило визначення судочинства, за яким може розглядатися така категорія справ, визначається ч. 2 ст. 21 КАС України, яка розмежовує два варіанти звернення до суду з метою відшкодування завданої податковим органом шкоди: в порядку адміністративного судочинства, якщо вимоги про відшкодування шкоди заявлені разом із основною вимогою (наприклад, разом з вимогою про скасування податкового повідомлення-рішення); в порядку господарського або цивільного судочинства - якщо такі вимоги заявлено окремо.

Найчастіше заявлення вимог про стягнення шкоди, спричиненої протиправними рішеннями чи діями/бездіяльністю податкових органів, зумовлене стосовно фізичних осіб – неправомірним притягненням їх до кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків; стосовно суб'єктів господарювання – стягненням з них сум донарахованих податків та штрафних санкцій за податковими повідомленнями-рішеннями, визнаними у майбутньому неправомірними, відмовою у відшкодуванні з бюджету податку на додану вартість, накладенням адміністративного арешту на активи платника податків та їх вилученням.

Які ж тенденції судової практики у зазначеній категорії справ? На жаль, ще дається взнаки досить обережний підхід судових органів до задоволення

вимог, що заявляються проти держави. Не всі суди виносять рішення на користь приватних осіб, стосовно яких було допущене порушення з боку податкових органів, а у випадках навіть позитивного вирішення справи присуджені суми шкоди є значно меншими від заявлених. Також варто відмітити і процесуальні аспекти – зокрема, для даної категорії справ характерним є неодноразовий розгляд справ першою інстанцією після скасування раніше винесених судових рішень та повернення справ на новий розгляд.

В якості яскравого прикладу можна навести справу за позовом ТОВ «Альфа-Приват» до ДПА м. Києва про стягнення збитків у розмірі 777165,48 грн., спричинені вилученням внаслідок застосування адміністративного арешту товару у 2003 р. Незважаючи на те, що податкове повідомлення-рішення про нарахування фінансових санкцій, яке послужило підставою для вищезазначених дій податкового органу, було визнано недійсним у судовому порядку, товар так і не був повернений податковим органом. Позов про стягнення збитків у розмірі вартості вилученого товару Товариством було подано у жовтні 2003 р. Справа розглядалась неодноразово. Останнім рішенням господарського суду м. Києва від 04.07.2012 р. у задоволенні позову відмовлено у зв'язку з відсутністю протиправної поведінки та вини відповідача. Київський апеляційний господарський суд рішенням від 27.02.2013 р. рішенням суду першої інстанції скасував і постановив нове рішення про задоволення позовних вимог. Податковим органом та органом прокуратури були подані касаційні скарги, в яких стверджувалось про недоведеність вимог позивача. І, нарешті, лише майже 10 років потому – 05.06.2013 р. ВГСУ поставив крапку у цій справі, залишивши по суті без змін рішення апеляційного суду про стягнення на користь ТОВ «Альфа-Приват» спричинених збитків за рахунок коштів державного бюджету, що виділені на утримання податкового органу [2].

Таким тернистим, на жаль, є шлях, яким мусять йти платники податків, якщо вони хочуть відновити справедливість та стягнути з держави шкоду,

спричинену протиправними діями чи рішеннями податкових органів. Ми можемо лише, по-перше, радіти з того, що такі принципові платники податків є, по-друге, бути вдячними їм і не менш принциповим суддям, які попри успадковану з радянських часів судову практику та тиск, що продовжують чинити державні органи, знаходять в собі сили виносити рішення, які відновлюють справедливість, виправляють наслідки незаконних дій окремих посадових осіб державних органів, хоча б і за рахунок державного бюджету, і, по-третє, сподіватись на істотне скорочення часу вирішення подібних справ у майбутньому та формування усталеної судової практики їх розгляду на користь саме платників податків.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. - Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/vregulyuvannya-podatkovih-sp/informatsiya-schodo-oskarjen-rishen/232253.html>.

2. Постанова ВГСУ від 05.06.2013 р. у справі № 29/639-25/35-А-61/204-55/137-2012 // Єдиний держаний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/31756193>.

*Комарницька О. Б.,
професор кафедри нагляду
за додержанням законів органами, які
проводять оперативно-розшукову діяльність,
дільництва та досудове слідство
Національної академії
прокуратури України,
кандидат юридичних наук, юрист I класу*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Нині особливої важливості набуває інститут накладення арешту на майно з огляду на його фундаментальність в системі доказування обставин